

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXI

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2013

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXI

© 2013 Mersin Üniversitesi/Türkiye
ISSN 1301 7667
Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51 Sefaköy / İstanbul

Tel: 00.90.212.624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXI

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXI

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN
2013

İçindekiler/Contents

Asuman Çırak – Mustafa Tolga Çırak – Ahmet Cem Erkman <i>Kelenderis Halkının Diş ve Çene Paleopatolojileri</i> (<i>Paleopathological Analysis of Teeth and Jaws Obtained from Kelenderis Excavations</i>)	1
Okşan Başoğlu – Atakan Akçay – Pınar Gözlük Kırmızıoğlu Simge Gökkoyun – Tuğçe Şener <i>Diyarbakır/Aşağı Salat Höyüğü İskeletleri</i> (<i>The Skeletons of Diyarbakır/Aşağı Salat</i>)	27
Elif Koparal <i>Teos and Kyrbissos</i> (<i>Teos ve Kyrbissos</i>)	45
Ümit Aydınoğlu <i>Paslı: Dağlık Kilikia’da Bir Kırsal Yerleşimin Değişim Süreci</i> (<i>Paslı: The Process of Change of a Rural Settlement in Rough Cilicia</i>)	71
Emre Okan <i>Çeşme Müzesi’nde Bulunan Yayı Amphora Üzerine Düşünceler</i> (<i>Thoughts on the Churn Amphora Held in Çeşme Museum</i>)	101
Mehmet Tekocak – K. Levent Zoroğlu <i>Kelenderis’te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündürdükleri</i> (<i>A Group of Roman Transport Amphorae from Kelenderis and Some Thoughts on Them</i>)	109
Erkan Dündar <i>Roman Amphora Stamps from Patara</i> (<i>Patara’dan Roma Dönemi Amphora Mühürleri</i>)	141
Celal Şimşek – Bahadır Duman <i>Lycos Laodikeiası’ndan Bir Grup Yerel Üretim Kandil</i> (<i>A group of locally produced lamps from Laodikeia ad Lycum</i>)	151
Hatice Körsulu <i>Kappadokia Komanası Sigillataları</i> (<i>The Sigillata from Comana in Cappadocia</i>)	181

Julian Bennett	
<i>Agricultural Strategies and the Roman Military in Central Anatolia During the Early Imperial Period</i> (<i>Erken İmparatorluk Döneminde Orta Anadolu'da Tarımsal Stratejiler ve Roma Ordusu</i>)	315
Murat Durukan – Deniz Kaplan – Ercan Aşkın	
<i>Septimius Severus Döneminde Elaiussa Sebaste'nin Duraklaması, Korykos'un Yükselişi</i> (<i>Die Stagnation von Elaiussa Sebaste, der Aufstieg von Korykos zur Zeit des Septimius Severus</i>)	345
Dinçer Savaş Lenger	
<i>Salamis'e Atfedilen Makedon Krali Bronzlar Üzerine Bir Değerlendirme</i> (<i>An Evaluation of the Macedonian Royal Bronze Coins Which Have Been Attributed to Salamis</i>)	371
Ferit Baz – Selçuk Seçkin	
<i>Neue Grabinschriften aus Pylai in Bithynien</i> (<i>Bithynia'daki Pylai Kentinden Yeni Mezar Yazıtları</i>)	387
Elif Keser-Kayaalp	
<i>The Church of Virgin at Amida and the Martyrium at Constantia: Two Monumental Centralised Churches in Late Antique Northern Mesopotamia</i> (<i>Amida'daki Meryem Ana Kilisesi ve Constantia'daki Martyrium: Kuzey Mezopotamya'da Geç Antik Döneme Tarihlenen İki Anıtsal Mezar Kilise</i>)	405
Ayşe Aydın	
<i>Marmaris Müzesi'ndeki Ampullalar</i> (<i>The Ampullae at the Marmaris Museum</i>)	437
Hatice Özyurt-Özcan	
<i>Akyaka'daki Çatalçam Bazilikasına Ait Döşeme Mozaikleri</i> (<i>The Floor Mosaics of the Çatalçam Basilica in Akyaka</i>)	457
Corrigenda	489

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Orta-doğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).
 - d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-

Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).
5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi

gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.

6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - * If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).

5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German .
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

**PASLI:
DAĞLIK KILIKIA'DA BİR KIRSAL YERLEŞİMİN
DEĞİŞİM SÜRECİ**

Ümit AYDINOĞLU*

ABSTRACT

Paslı:

The Process of Change of a Rural Settlement in Rough Cilicia

Paslı is situated in Olba's territorium in the eastern part of Rough Cilicia, about 10 km. northwest of the ancient coastal city of Korasion. It sits on the east bank of the valley, through which the Yenibağçe Stream flows. The remains extant in the settlement suggest that this was one of the fortresses built in the region during the Hellenistic period and survived during the post-Hellenistic period. Although some of the Hellenistic findings have appeared in publications, studies about the Roman period with its rich archaeological remains have been very limited. Regarding Late Antiquity, while the number of remains increases and the settlement grows, remains from previous periods have been destroyed. All the same, it is evident that the settlement acquired a rural character in line with the historical process beginning from the Roman period. Among the remains in the site, the ones that stand out are the tombs and monumental tombs. Their rich variety may be observed by looking at various type of architecture. Our surveys reveal that both the western and northern slopes facing the valley were used as necropoleis containing different types of tombs. Among them are monumental tombs with aediculae, sarcophagi with hyposorium, chamosoria, rock sarcophagi and monumental tombs with podiums. Six olive oil workshops have been identified in Paslı. Both the masonry and the location of these facilities indicate that they were additional structures added after the Hellenistic period reflecting the rural character that the settlement assumed in this period. In the northern part of the settlement in Paslı right outside the fortification wall, the remains of a large dwelling structure were found. Throughout the settlement around 50-60 dwellings can be discerned. However, due to heavy destruction, their plans cannot be retrieved. Still, paved street and rockcut steps on the slope are evidence for a certain arrangement among them. On the other hand, we should rather consider that these dwellings belonged to the final stages of

* Yrd. Doç. Dr. Ümit Aydınöğlü, Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Çiftlikköy Kampüsü Mersin. E.posta: uaydinoglu@mersin.edu.tr

the settlement. It is not possible to distinguish the ones dating from the Hellenistic and the Roman periods. Gathered archaeological evidence provides information regarding the planning of the ancient village settlements in the region. These settlements comprise buildings constructed in close proximity with each other within a limited area. The houses have a courtyard with a cistern and presses hewn into bedrock. Although the amount of documented archaeological evidence of rural settlements of the Hellenistic period is marginal, a large number of rural settlements particularly of the Roman and early Byzantine periods, have been identified, thus pointing to the presence of settlement organization. Some conclusions are possible, regarding the dating of the use of the buildings and constructions in Pashı. Examples of monumental tombs in the site can be dated to the second half of the 2nd century A.D and this is important in showing the fact that the rural character was continuing at that period. The installations, documented at the farms, support this historical development, and their specific characteristics support increases in this continuous production activity in the region, particularly starting in the 3rd century A.D. From the very high number of documented archaeological finds in the region it would appear that production activities became more intense, particularly in the late Antiquity period and continued into later periods.

Keywords: Rough Cilicia, Pashı, Rural Urbanization, Tomb, Cistern

ÖZET

Mersin iline bağlı Silifke ilçesi sınırları içerisindeki Pashı antik yerleşimi, sahilden iç bölgelere giden antik yol rotası üzerindedir, Anadolu'nun güney kıyılarında antik Dağlık Kilikia bölgesinde, Korasion'un khorasında yer almaktadır ve bugün Susanoğlu kasabasının yaklaşık 10 km. kuzey batısındadır. Yerleşimde çok sayıda arkeolojik kalıntı tespit edilmiştir ve bunlar Pashı'nın bölgede Hellenistik Dönem'de kurulan kale yerleşimlerden biri olduğunu ve varlığını Hellenistik Dönem sonrasında da kırsal bir karakterle devam ettirdiğini gösterir.

Bölgede Roma ve sonrasındaki dönemlere tarihlenen çok sayıda kırsal yerleşim vardır. Bunlardan bazıları Roma ve Geç Antik Dönem özellikleri gösterirken, Pashı'nın bir Hellenistik kale yerleşim üzerinde gelişmesi, sahip olduğu kalıntılar ve yerleşimi şekillendiren coğrafyasıyla farklılığa sahip olduğu ve bölgedeki bu tipte çok sayıda kırsal yerleşim için açıklayıcı veriler sağlayabileceği görülmektedir. Bu çalışmada Pashı'da tespit edilen kalıntıların kapsamlı değerlendirilmesinin yapılması ve yerleşimin dönemler içindeki değişim süreci hakkında elde edilen verilerin tartışılması hedeflenmektedir. Ayrıca, yerleşimin Hellenistik Dönem'den başlayan ve Roma ve Geç Antik Dönem'de de varlığını devam ettirmesini sağlayan coğrafi şartların incelenmesi ve bunun yerleşim düzenlemesi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Pashı vadi kenarında tepelik bir alana kurulmuştur. Kurulu olduğu bu alan bir sur duvarıyla çevrilidir ve sur duvarı üzerinde, kare planlı bir kule de yer almaktadır. Sur ve kulelerin yapımında kullanılan özenli işçilikli polygonal duvar tekniği, bölgedeki Hellenistik Dönem yerleşimlerinin karakteristik özelliği olarak bilinir. Yerleşimin kayalık kuzey yamaçlarının nekropolis olarak kullanıldığı tespit

edilmiştir ve buradaki mezarlar ve mezar anıtlarının sahip oldukları çeşitlilik bölgedeki zenginliği ortaya koyar. Bunlar arasında iki aedicula mezar, bir hyposorium'lu lahit, on dokuz chamosorium, iki kaya lahti ve bir de podyumlu mezar anıtı tespit edilmiştir. Paslı'da, yerleşim içerisinde podyumlu bir anıt mezar tespit edilmiştir ve bu bir hyposorium'a sahiptir. Bölgede bu boyutlarda tapınak mezar örnekleri olmasına karşın, bu tipte bir hyposorium'a sahip podyumlu bir mezar anıtının varlığı bilinmez. Paslı'da yerleşimin içine dağılmış yedi zeytinyağı atölyesi tespit edilmiştir. Bu atölyelerin gerek duvar örgü teknikleri gerekse de yerleşim içerisindeki konumları, Hellenistik Dönem sonrasında buraya eklendiklerine işaret etmektedir ve yerleşimin sahip olduğu kırsal karakteri yansıtımları açısından dikkat çekicidirler.

Paslı'da yerleşimin kuzeyinde sur duvarının hemen dışında büyük bir eve ait kalıntılar bulunmaktadır. Bu yapının yaklaşık olarak 700 m² ölçülerinde oturma alanına sahip ve dikdörtgen planlı olduğu tespit edilmiştir. Yapının Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen çok sayıdaki çiftlik eviyle ortak özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Yerleşimin etrafındaki yamaçların tarımsal teraslara sahip olması, yakınlarında tepeler arasında kalan, tarım yapmaya elverişli küçük düzlüklerin varlığı yerleşimin kırsal karakterini gösterir. Paslı'da yaklaşık olarak 50-60 konutun varlığı izlenebilmektedir. Yerleşimde araziye yayılmış şekilde çok sayıda sarnıç da tespit edilmiştir. Çeşmeler ise yerleşimdeki dikkat çekici yapılanlardır.

Anahtar Kelimeler: Dağlık Kilikia, Paslı, Kırsal Yerleşim, Mezar, Sarnıç

Mersin iline bağlı Silifke ilçesi sınırları içerisindeki Paslı antik yerleşimi, sahilten iç bölgelere giden antik yol rotası üzerindedir. Antik Dağlık Kilikia bölgesinde Korasion'un *khora*sında bugün Susanoğlu kasabasının yaklaşık 10 km. kuzey batısındadır (fig. 1). Yerleşimde çok sayıda arkeolojik kalıntı tespit edilmiştir ve bunlar Paslı'nın bölgede Hellenistik Dönem'de kurulan kale yerleşimlerden biri olduğunu ve varlığını Hellenistik Dönem sonrasında da devam ettirdiğini gösterir. Ayrıca, yerleşimin, bölgenin tarihsel süreciyle uyumlu bir şekilde Roma Dönemi'nden itibaren kırsal karakterinin öne çıktığı da sahip olduğu kalıntılardan anlaşılmaktadır.

Dağlık Kilikia bölgesinde, bu araştırmanın gerçekleştirildiği alanda Roma ve sonrasındaki dönemlerde iskan görmüş çok sayıda kırsal yerleşimin varlığına dair kanıtlar vardır¹. Bunlar sahildeki antik kentlerin

¹ Dağlık Kilikia bölgesinin doğusunda, Lamos (Limonlu) ve Kalykadnos (Göksu) nehirleriyle coğrafi olarak sınırlandırılan ve Hellenistik Dönem'de Olba Territoriumu olarak adlandırılan, Diokletianus Dönemi ile birlikte Isauria eyaletine dahil olduğu bilinen Mersin iline bağlı Erdemli ve Silifke ilçeleri arasındaki dağlık coğrafyada varlığı bilinen çok sayıdaki kırsal yerleşimin incelenmesini amaçlayan Arkeolojik Yüzey Araştırması halen devam etmektedir. Korasion'un *khora*'sında tespit edilen kırsal yerleşimlerin dağılımı için bk. fig. 1. Bölgedeki kırsal yerleşimlerle ilgili olarak bk. Aydınoglu 2010a; Aydınoglu – Çakmak 2011, 80-84.

khorasında yerliler ve kentle aralarında antik bir yol bağlantısına sahiptirler. Bu kırsal yerleşimler sahip oldukları çiftlik evi, atölyeler ve üretim donanımlarının yanısıra mezarlar ve evler gibi kalıntılar açısından ortak özellikler taşırlar. Bununla birlikte, coğrafi şartları, kalıntıları ve tarihsel süreçleri açısından farklılıklara sahip olabilmektedirler. Bütün bu benzerlikler ve farklılıklar Dağlık Kilikia bölgesinde, araştırmanın sürdürüldüğü alandaki kırsal yerleşim düzenlemesini oluşturur. Bölgedeki bazı kırsal yerleşimler Roma ve Geç Antik Dönem özellikleri gösterirken, Paslı'nın bir Hellenistik kale yerleşim üzerinde gelişmesi, sahip olduğu kalıntıları ve yerleşimi şekillendiren coğrafyasıyla bölgedeki benzer kırsal yerleşimler için açıklayıcı veriler sağlayabileceği görülmektedir. Yerleşimde tespit edilen podyumlu anıt mezar gibi bölgede örneği bilinmeyen yapıların varlığı da Paslı gibi kırsal yerleşimlerin karakteri hakkında veri sağlar ve bu anıt da bu çalışmada ilk kez değerlendirilecektir. Bu çalışmada Paslı'da tespit edilen kalıntıların kapsamlı değerlendirilmesinin yapılması ve yerleşimin dönemler içindeki değişim süreci hakkında elde edilen verilerin tartışılması hedeflenmektedir. Yerleşimin Hellenistik Dönem'den başlayan ve Roma ve Geç Antik Dönem'de de varlığını devam ettirmesini sağlayan coğrafi şartların incelenmesi ve bunun yerleşim düzenlemesi üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi de amaçlanmaktadır.

Yerleşim hakkında yapılan çalışmalar azdır. Sahip olduğu Hellenistik Dönem kalıntıları bazı yayınlarda ele alınmış ve incelenmiştir². Roma Dönemi yapılanması ve bu döneme ait zengin arkeolojik kalıntıları konusunda ise çalışma yoktur. Geç Antik Dönem ise, yerleşimdeki kalıntıların sayıca çoğaldığı, yerleşim alanının genişlediği ve kendisinden önceki dönemlere ait kalıntıları da tahrip ettiği bir süreçtir. Yüzeydeki kalıntıların çoğunluğu bu döneme aittir. Bu sebeple yerleşim, bazı araştırmacılar tarafından Geç Antik Dönem'e ait bir yerleşim yeri-köy olarak tanımlanmıştır³. Ancak, yerleşimle ilgili olarak sahip olduğu kalıntıların bir bütün halinde değerlendirilmemesi ve bölgedeki kırsal yerleşim düzenlemesi kapsamında ele alınmaması bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

² Yerleşimin, Olba Territoriumundaki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesi içerisindeki yeri ve sahip olduğu ortak özelliklerin değerlendirilmesiyle ilgili olarak bk. Aydınöglü 2003, 251-252 . Yerleşimdeki polygonal duvar örgüsünün tipolojisine değinen bir diğer yayın için bk. Tırpan 1994, 418-419. Tırpan iki tür polygonal duvar örgüsünün Paslı'da görüldüğünü söyler ve M.Ö. 2. yüzyıla ait olduğunu söylediği duvarların yer yer devşirme taşların kabaca yontulup birbirine uydurulduğu yalancı polygonal duvarlar ile tamir edildiklerini belirtir.

³ Hild – Hellenkemper 1990, 376.

Sur Duvarı ve Kule

Paslı vadi kenarında tepelik bir alana kurulmuştur (fig. 2). Kurulu olduğu bu alan bir sur duvarıyla çevrilidir (fig. 3). Yerleşimin kuzeyinde doğu-batı doğrultulu olarak izlenebilen polygonal duvar örgüsüne sahip sur duvarı üzerinde, kare planlı bir kule de yer almaktadır ve hem surun hem de kulenin korunan bölümlerinde mazgal delikleri de görülmektedir. Surun izlerini batıda vadi kenarına kadar 45 m. uzunluğunda izleyebilmek mümkündür. Sur üzerinde bulunan kule ise 6x6 m. ölçülerinde kare bir plana sahiptir (fig. 4). Sur ve kulelerin yapımında kullanılan özenli işçilikli polygonal duvar tekniği, bölgedeki Hellenistik Dönem yerleşimlerinin karakteristik özelliği olarak bilinir⁴. Ayrıca, yerleşimin vadi kenarındaki akropol konumu da bir diğer Hellenistik Dönem yerleşim özelliğidir. Bu durum, yerleşimin Hellenistik Dönem kökenlerine işaret eden en önemli arkeolojik veridir. Polygonal duvar işçiliğine sahip sur duvarının üzerinde, iki kapının varlığı görülür⁵. Hellenistik Dönem surunun yer yer korunduğu ve üzerine sonraki kullanım evrelerinde duvarların eklendiği görülmektedir. Surun, daha sonraki bir kullanım evresinde tamir görenek yeniden kullanıldığı da görülmektedir bu kullanımın savunma amaçlı olmadığı, sura bitişik çok sayıda yapının eklenmesinden anlaşılmaktadır. Bu kullanım evresinde yerleşimin güneyine doğru 38 m. uzunluğunda izlenebilen bir duvar tespit edilmiştir ve sahip olduğu devşirme bloklardan oluşan duvar örgüsü dikkat çekicidir. Araştırmanın yapıldığı bölgede Roma ve sonrasındaki dönemlerde tahkimli bir kırsal yerleşimin varlığı konusunda veri yoktur. Sahildeki kentlerde 4. yüzyıl sonrasında bu tür uygulamaların olduğu bilirse de kırsal yerleşimlerde örnekleri tespit edilmemiştir⁶.

⁴ Olba Territoriumundaki savunma ve yerleşim düzenlemesinin M.Ö. 2. yüzyıl başında, Teukros Hanedanlığı ile Seleukosların işbirliği sonucu ortaya çıktığı ve karakteristik özelliklerinden birinin yapılarıdaki polygonal duvar işçiliği olduğu bilinir ve duvarlar üzerindeki yazıt ve Olba hanedanlık sembolleriyle tarihlendirilmesi yapılmaktadır. Özenli işçilikli ve derzleri birbirine tam oturur şekilde yapılmış olan bu örgünün kullanıldığı yerlerin sur ve kule yapıları olduğu görülmektedir. Polygonal duvar örgüsünün Olba Territoriumu yerleşimlerin karakteristik yapı özelliği olmasıyla ilgili olarak bk. Durugönül 1998, 119 vd.

⁵ Kapılardan biri üzerinde de yazıt yer almaktadır, ancak tahribat nedeniyle okumak mümkün değildir.

⁶ Korasion'un, 4. yüzyılda yeniden kurulmasıyla birlikte kentin, kuleleri olan anıtsal kapılara sahip bir savunma duvarı ile çevrelendiği, bölgenin limanı olarak işlev gördüğü ve bu liman sayesinde khora'sında üretim gerçekleştiği ve ihraç edildiği bilinmektedir, Hild – Hellenkemper 1990, 37.

Mezarlar

Yerleşimin kayalık kuzey yamaçlarının nekropolis olarak kullanıldığı tespit edilmiştir ve buradaki mezarlar ve mezar anıtlarının sahip oldukları çeşitlilik bölgedeki zenginliği ortaya koyar. Bunlar arasında iki *aedicula* mezar, bir *hyposorium*'lu lahit, on dokuz *chamosorium*, iki kaya lahti ve bir de podyumlu mezar anıtı tespit edilmiştir.

Yerleşimde tespit edilen iki *aedicula* mezardan ilki batı yamaçta yer alır (fig. 5). Oldukça iyi durumda korunmuş yapı, büyük blok taşlardan inşa edilmiştir ve içerisinde bir *chamosorium* ve buna ait bir kapak vardır. Kapak üzerinde iki üzüm sakımı ve arasında bir çelenk kabartması görülmektedir. Benzer bir diğer mezar ise, yerleşimin kuzey yamacında tespit edilmiştir. Bu mezar diğeriyle aynı duvar işçiliğine sahiptir ancak diğeri göre daha küçük boyutludur ve tonozunun yıkıldığı görülmektedir. Bu tip mezar anıtlarının Dağlık Kilikia bölgesindeki kırsal yerleşimlerde çok sayıda örneği tespit edilmiştir ve bölgedeki ilk görülmelerinin M.S. 2 yüzyılın ikinci yarısında olduğu düşünülür⁷. Paslı'nın yakınlarında Özköy'deki benzer örneğin M.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın başına tarihlendirilmesi⁸, Ovalık Kilikia bölgesinde tespit edilen benzer bir örneğin ön yüzünde bulunan yazıttan dolayı heroon olarak tanımlanması ve 170 yılına tarihlendirilmesi⁹ bu öneriyi destekler. Paslı'daki örneğin lahit kapağı üzerindeki kabartmalar da bu mezarın Roma Dönemi'ne tarihlenmesine imkan tanır. Lykia'daki Lyrboton Kome'de görülen benzer örnekler de M.S. 2 yüzyıla tarihlendirilmektedir¹⁰.

Paslı'da bir *hyposorium*'lu lahit tespit edilmiştir (fig. 6). Kuzey batı yamaçta iyi korunmuş bu mezar, düzgün kesilmiş dikdörtgen taş bloklar kullanılarak inşa edilmiş 2,70 m. yüksekliğindeki bir platformun üzerinde yer almaktadır ve platformun içinin 1,30x1,70 m. ölçülerinde bir mezar

⁷ Gökkale, Eşkintepe ve Karakabaklı'daki çiftliklerde tespit edilen *aedicula* mezar örnekleri için bk. Aydınöglü 2010a, 255. Bölgedeki diğer örnekler için bk. Durukan 2005, 119; Sayar 1994, 48. B. Söğüt bölgesindeki tarımsal alanlarda bulunan bu mezarların çiftlik sahibinin bu alanları sürekli olarak kontrol ettiği izlenimi yaratılmaya çalışıldığını önermektedir, Söğüt 2005, 104. Bu mezarların üzerlerinde herhangi bir yazıt ve kabartma bulunmaması nedeniyle tarihlenmelerinde sıkıntılar bulunmaktadır. Bununla birlikte, daha öncesine ait kanıt bulunmaması ve içlerindeki lahitlerden yola çıkarak M.S. 2. yüzyıldan sonra inşa edildikleri önerilir, Durukan 2005, 119.

⁸ Mörel 2010, 60.

⁹ Sayar – Siewert – Taeuber 1993, 140, fig. 6-7.

¹⁰ Çevik 1997, 89, fig. 19-20.

odası olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (fig. 7). Platformun en üst ve en alt blokları profillidir. Alttaki mezar odasına giriş batıda bulunan kare bir açıklıkla sağlanır. Platformun üzerinde ise serbest duran bir lahit yer almaktadır. Lahit üzerinde bir bezeme yoktur, bir uzun ve iki kısa kenarında, işlenmeden bırakılmış kalın bir bant bulunmaktadır. Hyposorium'lu lahitlerin bölgedeki Kanytella¹¹ ve Elaiussa Sebaste nekropolislerinde çok sayıda benzer örnekleri tespit edilmiştir¹². Benzer örnekler Lykia bölgesinde de vardır ve lahitleri bir podyuma ve sıklıkla bir alt mezar odasına sahip oldukları bilinen bölgede mezar odalarının anakayaya oyularak ya da bir platform oluşturularak yapıldığı görülmektedir¹³. Pisidia'daki Ariassos'da da benzer lahit örnekleri görülmektedir ve sahip oldukları alt mezar odasının oluşturulmasında kullanılan yöntem Paslı örneğine yakın benzerlik gösterir¹⁴.

Yerleşimin nekropolis olarak kullanılan kayalık kuzey yamaçlarında çok sayıda chamosorium da tespit edilmiştir. Bunlar anakayaya oyulan mezarın üzerinde köşe akroterlerine sahip üçgen kapak taşıyan örneklerdir.

¹¹ Kanytella'da farklı hyposorium'lu lahit örnekleri tespit edilmiştir. Altında, düzgün kesilmiş taş bloklarla inşa edilmiş ya da anakayaya oyularak meydana getirilmiş bir mezar odasına sahip mezarların yanısıra, kesme blok taşlarla inşa edilmiş mezar odalarına sahip örnekler de vardır. Yerleşimdeki bazı hyposorium'lu lahit örneklerinde ise mezar odalarının anakayaya oyulmuş oldukları görülür. Ayrıca, bazı örneklerde mezar odasının yapımında anakayaya ek olarak küçük kesme taşlar da kullanılmıştır, bk. Aydınöglü 2012, 131.

¹² Elaiussa Sebaste'deki örneklerin mezar odaları düzgün kesilmiş blok taşlar kullanılarak oluşturulmuşlardır ve dıştan kaideli basamaklara sahip oldukları görülür; antik kentte anakaya ve blok taşlar kullanılarak inşa edilmiş örnekler de vardır. Bir mezar odasının inşasında ise profilli büyük blokların kullanıldığı görülür. Elaiussa'da yapılan son çalışmalarda, hyposorium'lu lahitlerin alt odalarının yeni gömüye yer açmak için eski gömünün kemiklerinin konması için kullanıldığının önerilmesi, hyposorium'ların işlevlerinde biri hakkında kanıt sağlar, Equini Schneider 2003, 268, lev. 56, fig.10. Antik kentteki bu tip mezarlar için ayrıca bkz. Machatschek 1967, 42 vd. Bununla birlikte, Elaiussa Sebaste'de bu fikre dayanak olan lahitin sahip olduğu hyposorium oldukça küçük boyutlardadır ve bir gömü yapılmasına izin vermez. Paslı'da tespit edilen hyposorium'lu lahitin sahip olduğu büyük boyutlu mezar odasının ise sadece kemikleri toplamak için kullanılmış olması olası değildir, Lykia'da, hyposorium'lu lahitlerin sahip oldukları gömü odasının daha basit vatandaşların veya hizmetkarların gömülmesi için yapıldığı görüşü için ise bk. Uğurlu 2003, 355.

¹³ Atıla, Likyadaki 'lahit teknesi altında ikinci bir mezar odası olanlar' olarak grupladığı bu tip lahitleri dört alt grup altında değerlendirmiştir, Atıla 1980, 26-27. Yılmaz'ın yaptığı gruplamada da bir oda ya da bir podyuma sahip olan Likya lahitlerinden bahsedilir, bk. Yılmaz 1994, 45. Lykia örnekleri sahip oldukları kapak profilleri açısından Kilikia örneklerinden farklılık gösterir. Andriake nekropolisinde bulunan bu tür örneklerin anakayaya oyulmuş mezar odalarına sahip oldukları ya da basamaklı bir platform üzerine yerleştirilerek mezar odasının oluşturulduğu görülür, Uğurlu 2003, 359, fig.7-8.

¹⁴ Cormack 1996, 4, fig.2.

Bütün örneklerde kapağın oturması için anakayadan hafifçe yükseltilmiş bir alan vardır (fig. 8). Genellikle mezar konik bir forma sahiptir, aşağıya doğru genişler ve ölü'nün başının konulacağı yastık kısmı tabandan hafifçe yükseltilmiş durumdadır. Yerleşimdeki bazı örneklerin üzerinde haç kabartmasının yer alması bunların Hıristiyanlık Dönemi'nde yapılmış olduklarına işaret eder¹⁵. Bazılarının üzerinde ise iki yarım ay arasında ortasında rozet bulunan çelenk, iki kurdelalı çelenk arasında yer alan üzüm salkımı gibi kabartmalar vardır ve bu tür plastik özelliklere sahip olan örneklerinin Roma Dönemi'ne ait olduğu düşünülür¹⁶ (fig. 9). Bu lahitlerin kapakları üzerinde çelenk bezemeleri de görülür¹⁷ ve çelenk motifinin kullanılmasının bölgedeki Roma etkisiyle bağlantılı olduğu ve genel olarak ölümsüzlük ve zaferi simgelediği düşünülür¹⁸.

Yerleşimde tespit edilen bir kaya lahtine ait kapak üzerinde ise solda bir kadın figürünün sağda ise bir erkek figürünün bulunduğu görülür (fig. 10). Bu kaya lahtinin teknesi üzerinde ise bir sunak kabartması vardır. Erkek büstünün üzerinde oldukça dökümlü bir himation vardır ve sağ elinin göğüs üzerinde durduğu, diğer elin ise himation altından sağa doğru uzandığı izlenmektedir. Kadın büstünün ise bir örtüye sahip olduğu görülür. Figür sağ eli ile himation'u kavramakta sol kol ise sağ kolun altında kalmaktadır.

¹⁵ Bölgede Hıristiyanlık dininin yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte M.S. 4. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, önceki dönemlerde yapılan lahitlerin üzerlerine haç motifleri eklenerek yeniden kullanıldıkları ya da üzerinde haç kabartması bulunan çoğunlukla chamosorium olmak üzere lahitlerin yapıldığı gözlenmektedir.

¹⁶ Antik Dönem'de, ruhun ölümden sonra gittiği yer olarak kabul edilmesi nedeniyle, tam ay ve yarım ay kullanımı mezar sembolizminde görülen bir bezemedir ve özellikle Küçük Asya'daki mezarlarda yarım ay sıklıkla görülür; bununla birlikte, ölümden sonraki hayatın bir sembolü olarak mı kullanıldığı yoksa tanrı Men'in sembolü olmasından dolayı mezarın tanrının koruması altında olduğunu göstermek amacını mı taşıdığı konusunda fikir belirtmek zordur, Wujewski 1991, 16. Bölgede hilal sembolünün mezarlarda kullanımına ait kanıtlar vardır ve bu sembolün gerek Men gerekse Selene kültü için ortak kullanıldığı ve bunların tanrı Men'in ölü kültü ile bağlantılı olduğuna işaret eden ipuçları olarak değerlendirilmesi gerektiği önerilir; bölgedeki Olba'da bulunan bir kaya mezarı üzerinde yer alan hilal sembolü, Imbriogon Kome'deki 'aslanlı mezarın' üst katında yer alan lahitlerden birinin kapağı üzerindeki hilal sembolü, ayrıca bazı mezar yazıtları üzerinde görülen hilal sembolünün tanrı Men ile ölü kültü arasındaki bağlantıyı gösterdiği önerisi için bk. Durukan 2006a, 69-70. Tespit edilen mezar sunaklarında hilal kabartmasının kullanılmış olması ve söz konusu sunaklar üzerinde yer alan yazıtlarda tanrı Men ile ilişkili hiç bir ibare bulunmaması nedeniyle hilal sembolünün yerel bir kullanım olabileceği önerisi için bk. Şahin 2009, 268.

¹⁷ Kanytella'daki örnekler için bk. Aydınöğlu 2012, 135. Adrassos'taki benzer bezeme örnekleri için bk. Alföldi-Rosenbaum 1980, 43.

¹⁸ Er Scarborough 1998, 83.

Figürün elbisesinin boyun kısmının aşağı doğru hafifçe sarktığı görülür. Bölgede üzerinde bu tür ölü büstü bulunan lahitlere ait örnekler vardır ve bunların bir geleneğin sonucu olduğu ve mezarın sahibinin tasviri olması gerektiği önerilir¹⁹. Bunların genellikle benzer şekilde resmedildikleri, girlandlı lahitlerin kavis boşluklarında ya da lahit kapakları üzerinde büstlere yer verildiği görülmektedir. Kapak veya teknelerde betimlenen kadın büstlerinin solda, erkek büstlerinin ise sağda yer aldığı görülmektedir. Lahit üzerindeki büstlerin benzer örnekleri, Silifke Müzesi'nde bulunan yuvarlak sunaklar üzerinde de görülür ve bu sunakların üzerlerindeki büstlerin stilistik özelliklerinden dolayı M.S. 3. yüzyıla tarihlenmeleri gerektiği önerilir²⁰. Ayrıca bölgede çok sayıda üzerinde büst bulunan yuvarlak mezar sunakları tespit edilmiştir ve bunların üzerlerindeki benzer kabartmaların yanısıra lahit teknesinin üzerindeki sunak kabartması da bu tarihlenmeyi destekler²¹.

Podyumlu Mezar Anıtı

Paslı'da, yerleşim içerisinde podyumlu bir anıt mezar tespit edilmiştir ve bu bir *hyposorium*'a sahiptir (fig.11). Bölgede bu boyutlarda tapınak mezar örnekleri olmasına karşın, bu tipte bir *hyposorium*'a sahip podyumlu bir mezar anıtının varlığı bilinmez. Yapı üstte kesme blok taşlardan oluşan bir *cella*'ya sahiptir. *Cella*'nın doğuya açılan bir kapısı vardır ve bu belli bir ölçüde korunmuştur. *Cella*'yı oluşturan alt bloklarının da profile sahip olduğu görülür bununla birlikte duvarlarının yıkılmış olması diğer yapılanma hakkında bilgi sahibi olmamızı engeller (fig. 12). *Cella* yüksek bir podyumun üzerinde yeralır ve podyumun basamaksız olması dikkat çekicidir. Podyum aynı zamanda *hyposorium* olarak işlev görür. Yaklaşık olarak 5,80x5,80 ölçülerinde kare bir plana sahip olan yapının girişi doğu

¹⁹ Lamotis'deki benzer örnekler için bk. Er Scarborough 1998, 81.

²⁰ Kırdemir Diler 2001, 71.

²¹ Bölgedeki lahitler üzerindeki bezemeler arasında en yaygın olarak görüleni sunaklardır. Bu sunakların tamamı lahit teknesinin ön yüzünde ve teknenin sağına işlenmiş durumdadırlar. Bu sunaklarda gövdeden üstteki sunu tablasına ve alttaki kaide kısmına geçişlerin profillerle şekillendirildiği ve bu bölümlerin sunak gövdesinden daha geniş oldukları görülmektedir. Dağlık Kilikia'daki kırsal yerleşimlerde yuvarlak sunakların, mezar sunağı olarak yaygın kullanımları bilinmektedir, bu konudaki çalışma için bk. Özbay 2010. Yuvarlak sunakların Hellenistik ve Roma Dönem'lerinde nekropolis alanlarında kullanılmaya başladıkları ve mezar stellerinin görevlerini üstlendikleri görülür, Fraser 1977, 25. Bölgedeki mezarların üzerlerine bunların bezeme olarak yerleştirilmesi ise bu gelenekle bağlantılı olmalıdır. Kanytella örnekleri için bk. Aydınoğlu 2012, 134.

yöndedir ve burada 1,46 m. genişliğinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. *Hyposorium*'dan *cella*'ya doğrudan geçiş yoktur. Yapının korunan yüksekliği 5,60 m. dir. Üstteki *cella* 4,60 X 4,60 m, alttaki *hyposorium* 4,50x4,75 m ebatlarında ve 3,70 m yüksekliğindedir (fig. 12).

Yapı eğimli bir araziye yapıldığı için güney yönde ayrı bir temel duvarıyla desteklenmiştir (fig. 13). Aynı zamanda *hyposorium*'u oluşturan podyumun üst ve alt blok taşları S profile sahiptir ve üstteki profilli bloğun üzerinde üç *fascia*'lı bir arşitrav bloğu vardır. En üstte ise *cella* yer alır. Alt mezar odası üç kemerle (kuzey güney yönünde) taşınmaktadır ve bunların üzerinde zıt yönde yerleştirilmiş büyük dikdörtgen bloklardan oluşan çatı kaplama blokları vardır (fig. 14). Alt mezar odasının duvarına monte edilmiş lahit teknelerinin izleri görülebilmektedir. Ancak, yerleşimin sonraki kullanım evrelerinde alt odaya yeni eklemeler yapıldığı, kemerlerin ise altlarına eklenen payelerle güçlendirildiği ve bu aşamada lahit teknelerinin tahrip edildiği anlaşılmaktadır.

Mezarın sahip olduğu tipin bölgede benzer örneği tespit edilememiştir. Aynı zamanda, inşa tekniğindeki bazı ayrıntılar da bölgedeki anıt mezarlarda az görülen uygulamalara işaret eder. Yapının alt odasının çatı kaplama blokları kemerlerle taşınır. Bölge örneklerinde ise bu uygulamanın genellikle tonozla yapıldığı bilinir. Bölgede kemerle taşınan üst yapıya sahip tapınak mezar örnekleri vardır ve bunlar için geç 2-erken 3. yüzyıl tarihi önerilmektedir²². Bu örneklerin tarihleme kriteri olarak kullanılmalrı, Pashlı'daki mezar için de açıklayıcı olabilir. Bununla birlikte, bu çalışma içerisinde tartışılan yerleşimin kronolojisi ve yapının sahip olduğu inşa ve bezeme özellikleri de bu tarihlemeyi destekler. Ayrıca, bu mezar anıtının oldukça yakın bir benzeri Pisidia'daki Ariassos'da vardır. Antik kentin güney nekropolisinde yeralan N8 mezarı üst katında kesme blok taşlardan oluşan bir cellaya sahiptir, alt odası ise tonozlu bir hyposorium'dur. Antik kentin tarihsel sürecinden yola çıkarak mezar için geç 2-erken 3 yüzyıl tarihi önerilmesi, Pashlıörneği ile benzerliğe işaret etmesi açısından önemlidir²³.

²² Bölgedeki Hüseyinler D1 mezarı ile Imbriogon Kome'deki 'aslanlı mezarın' sahip olduğu iki kemerli çatı tasarımı ve tarihleme önerileri için bk. Durukan 2006b, 129.

²³ Cormack 2004, 175-177, fig.28-29.

Zeytinyağı Atölyeleri

Paslı'da yerleşimin içine dağılmış yedi zeytinyağı atölyesi tespit edilmiştir²⁴. Bu atölyelerin gerek duvar örgü teknikleri gerekse de yerleşim içerisindeki konumları, Hellenistik Dönem sonrasında buraya eklendiklerine işaret etmektedir ve yerleşimin sahip olduğu kırsal karakteri yansıtımları açısından dikkat çekicidirler. Bu atölyelerden ilki, Hellenistik Dönem suruna bitişik şekilde inşa edilmiştir ve bugün presin yer aldığı duvarı korunmuştur. Atölyenin kalıntıları arasında tekerlek formlu kırma taşı tespit edilmiştir. Sura dik şekilde yerleştirilmiş olan atölyenin diğer duvarları tahribat nedeniyle yıkılmıştır²⁵. Bir diğer örnek ise sura bağlantılı şekilde surun dışında inşa edilmiştir. Oldukça iyi durumda korunmuş olan atölyenin dört duvarı da ayaktadır ve batı ve güney yöndeki bir kapısı ve bir penceresinin varlığı net şekilde görülmektedir (fig. 15). Bu atölye içinde kuzey duvara yerleştirilmiş iki taş destekli baskı kollu pres, bir vida pres ağırlığı ve mortar formlu kırma teknesinin yanısıra anakaya oyulmuş bir toplama fıçısı görmek mümkündür. Surlarla çevrili alanın içerisinde ise iyi korunmuş iki atölye tespit edilmiştir. Atölyelerin inşasında anakayanın da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu atölyelerden birinin içerisinde presin yer aldığı duvarın anakaya kullanılarak inşa edildiği görülür ve atölye içinde bir de tekerlek formlu kırma taşı tespit edilmiştir. Diğerinde ise presin bulunduğu duvar korunmuştur. Surların dışındaki alanda iki farklı atölye daha tespit edilmiştir. Bunlardan birinin sadece presin bulunduğu duvarı korunmuştur ve içerisinde taşınabilir bir pres yatağına ait parça tespit edilmiştir (fig. 16). Diğer atölyenin ise anakaya kullanılarak inşa edildiği görülür. Bu atölyenin sahip olduğu duvarlar ve kapı iyi durumda korunmuştur.

Yerleşimdeki yapıları atölye olarak tanımlanmasındaki ana kriter, içlerinde sahip oldukları taş destekli baskı kollu preslerdir. Bu örnekler Dağlık Kilikia bölgesinde sıklıkla görülen pres tipidir. Yerleşimdeki atölyelerde tespit edilen preslerin sahip oldukları taş destekler, preslerin buldukları duvarların daha kalın yapılmaları ya da yapımlarında anakayadan yararlanılması gibi özellikler de Dağlık Kilikia bölgesindeki atölyelerle

²⁴ Yerleşimin sahip olduğu maki bitki örtüsü nedeniyle atölye olması muhtemel bazı yapı kalıntılarının işlevleri tam olarak tespit edilememiştir. Bu sebeple yerleşimde tespit edilenlere ek olarak başka atölyelerin de olabileceği düşünülmelidir.

²⁵ Hellenistik Dönem surunun bir bölümünün atölyenin içinde kalması ve atölyenin kuzey duvarı olarak kullanılması, bu surun oldukça iyi şekilde korunmasını sağlamıştır. Atölyenin bittiği yerden itibaren ise sur üzerindeki ekleme ve tamirler net şekilde görülebilmektedir.

benzerlikler arasındadır. Yerleşimde tespit edilen mortar formlu kırma tekneleri, tekerlek formlu kırma taşları, pres yatakları, vida pres ağırlıkları ve pres ağırlık taşları da bölgede bilinen örneklerdir. Bununla birlikte, yerleşimin sürekli kullanımı ve üretim donanımlarının taşınabilir olması, çok sayıda örneğin tespit edilmesine imkan vermez. Yapılan çalışmalarda, atölyelerin sur üzerine ya da kenarına inşa edildiklerini gösterir. Bu durum, Hellenistik Dönem surunun işlevini kaybettikten sonraki bir dönemde atölyelerin kullanıldıklarına işaret etmesi açısından önemlidir. Bölgedeki atölyeler ve üretim donanımlarına ait kanıtların Roma Dönemi ile birlikte, özellikle de M.S. 3. yüzyıla artarak devam eden bir üretim sürecine işaret etmesi bu durumla paralelik gösterir²⁶. Ayrıca, Paslı'nın sahip olduğu diğer kanıtlar da M.S. 2. yüzyıla birlikte başlayan ve büyüyerek devam eden bir kırsal yerleşimin varlığına işaret eder ve atölyelerin bu dönemden itibaren kullanımda oldukları anlaşılır.

²⁶ Yerleşimdeki atölyeler içerisinde 'taş destekli baskı kolları vida presler' in kullanıldığı tespit edilmiştir. Atölye duvarı üzerinde pres kalasının bir ucunun girmesi için kullanılan bir niş vardır ve bu nişin her iki yanında taş destekler yer alır. Bu taş destekler aynı zamanda atölye duvarının bir parçasıdır. Bazı durumlarda nişler ve taş destekler anakayaya oyularak yapılır. Tespit edilen bir vida ağırlığı da, baskı kolları preslerin vida ağırlıklarıyla birlikte kullanıldıklarını kanıtlar. Bu vida ağırlığı Dağlık Kilikia bölgesinde Tip 2: Merkezi oyuklu ve vida ağırlığı üzeri boyunca kapalı yuvalı olarak adlandırılan tiptedir. Atölyeler içerisinde zeytinin çekirdeğini kırmak için kullanılan mortar formlu kırma tekneleri ve bunların içinde dönen tekerlek formlu kırma taşlarına ait parçalar da tespit edilmiştir ve bunların da bölge örnekleriyle aynı tipolojiye sahip oldukları görülür. Mortar formlu kırma tekneleri ve bunların içinde dönen tekerlek formlu kırma taşları Akdeniz'de, zeytinyağı üretim sürecinde yoğun olarak kullanılmışlardır ve bu açıdan bölgeler arasındaki tipolojik benzerlik de dikkati çekmektedir. Tespit edilen çan formlu pres ağırlık taşlarının ise bölgedeki atölyelerde preslemenin daha etkin olarak sağlanması için kullanıldıkları bilinir. Paslı'da tespit edilen örnekler de bu uygulamanın varlığını destekler. Atölyeler içinde taşınabilir pres yatakları da tespit edilmiştir. Üzerlerinde çıkan sıvının akması için kanallar içeren bu pres yatakları yuvarlak bir forma sahiptirler ve Dağlık Kilikia Bölgesinde sürdürülen araştırmalarda bu tip üretim donanımlarına ait kanıtlar tespit edilmiştir. Akdeniz coğrafyasında zeytinyağı atölyelerinin M.S. 1. yüzyıldan itibaren varlığına ait kanıtlar daha kesin şekilde izlenebilmektedir. Dağlık Kilikia'da ise yerleşimlerin Roma ve Geç Antik Dönem'de yoğun kullanımlarının olması, yerleşimlerde tespit edilen çeşitli sembollerin, sunaklar ve mezar yapılarının da Roma Dönemi ve sonrasındaki yoğun imar etkinliklerine ve kullanımlara işaret etmeleri atölyelerin ve üretim donanımlarının kullanımda oldukları tarihler hakkında bilgi vermeleri açısından önem taşımaktadır. Özellikle de Geç Antik Dönem'de bölgesel özelliklere sahip olan bazilikaların bu yerleşimler içerisinde yer alması atölyelerin kullanımda oldukları tarihler hakkında kesin kanıtlar sağlanması açısından dikkat çekicidir, tarihleme önerileri tipolojik karşılaştırmalar için bk. Aydınoglu 2009; Aydınoglu 2010b, 1-17.

Çiftlik Evi

Paslı'da yerleşimin kuzeyinde sur duvarının hemen dışında büyük bir eve ait kalıntılar bulunmaktadır. Bu yapının yaklaşık olarak 700 m² ölçülerinde oturma alanına sahip ve dikdörtgen planlı olduğu tespit edilmiştir. Yapının yaklaşık 300 m²'sini bir avlunun kapladığı görülür (fig. 17). Yüksek duvarlara sahip yapının girişin güney doğu yöndedir. Giriş kapısının üstünde bir gölgelik şeklinde dışa çıkıntı yapan bir eklenti vardır ve bununla aynı zamanda giriş vurgulanmıştır (fig. 18). Yapının ön cephesi buradan geçen antik yol rotasına bakmaktadır ve ön cephe duvarlarında küçük mazgal deliklerinin varlığı görülür. Giriş bir avluya açılır ve bu avlu içerisinde çok sayıda sütunun tespit edilmesi burasının *peristyle* bir avlu olduğuna işaret eder. Avlunun içerisinde sonraki kullanım evrelerine ait duvar eklentileri vardır. Avlunu kuzey ve batı yönlerinde muhtemelen depolama ve ikamet amaçlı kullanılan mekanlar yer almaktadır. Kuzeydeki mekan duvarının, dış duvarla aynı örgü tekniğine sahip olduğu ve bu tekniğin düzgün kesilmiş büyük dikdörtgen bloklardan oluşturulduğu, yer yer polygonal duvar örgüsüne benzetildiği de görülmektedir. Ön cephedeki duvarı oluşturan blokların polygonal duvar örgüsüne benzetilmeye çalışıldığı ve taşların dişli tarakla işlenerek pürüzlü bir görünüme kavuşturuldukları dikkat çeker. Binanın yan duvarlarında ise taşların kenarlarında bir çerçeve yaratacak şekilde düzeltildiği, buna karşın ortadaki bölümün dişli tarak kullanılarak pürüzlü görünüm sağlandığı görülür.

Avlunun batısında ise avluya açılan iki kapı ile pencereler korunmuş durumdadır. Bu alanda muhtemelen ikamet amaçlı mekanlar yer alır ve bunların en az iki katlı oldukları izlenmektedir. Bununla birlikte yoğun tahribat sebebiyle planlarının anlaşılması mümkün değildir. Girişin sol tarafında anakaya kullanılarak büyük bir sarnıç inşa edilmiştir ve yapının duvarlarının bu sarnıcı da içine alacak şekilde oluşturulduğu görülür. Sarnıcın üzeri blok taşlarla oluşturulan kemerle kaplıdır. Sarnıcın avluya bakan kısmındaki anakayanın yüzeyine ise kemerli bir niş oyulmuştur ve bunun arkasında bulunan sarnıçla bir bağlantısının bulunduğu görülür. Bu nişin bir çeşme olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (fig. 19).

Dağlık Kilikia bölgesinde sürdürdüğümüz araştırmalarda, bölgedeki kırsal yerleşimlerde çiftlik evlerinin varlığı tespit edilmiştir. Bunlar, bu alandaki toprak sahipliğinin sembolüdürler. Bununla birlikte, toprak sahibinin ya da çiftlik yöneticisinin ikamet ettiği bir çiftlik evinin yanı sıra bu kırsal yerleşimlerde üretim ve depolama amaçlı kullanılan yapılar, çok

sayıda konut, farklı tiplerde mezarlar, üretim donanımları, kutsal alanlar ve sarnıçlar da bulunur. Bu kırsal yerleşimlerin dönemler boyu sürekli kullanımlarının olduğu ve içlerindeki yapıların bazılarının sonraki kullanım evrelerinde ihtiyaca bağlı olarak eklendikleri de anlaşılmaktadır. Çiftlik evlerinin büyük bir avluya sahip oldukları ve avlunun içinde, genellikle bütün avluyu kaplayacak büyüklükte sarnıçlar bulunduğu bilinir. Bazı örneklerde ise avluyu çevreleyen duvarın dışında, duvara bitişik şekilde mutlaka bir sarnıcın varlığı görülür.

Paslı'da tespit edilen yapının Dağlık Kilikia bölgesi örneklerinin bütün özelliklerini taşıdığı görülmektedir ve bu sebeple bir çiftlik evi olduğu anlaşılmaktadır. Yerleşimin etrafındaki yamaçların tarımsal teraslara sahip olması, yakınlarında tepeler arasında kalan, tarım yapmaya elverişli küçük düzlüklerin varlığı yerleşimin kırsal karakterini gösterir. Ayrıca, bölgede kırsal alanlarla sahil arasında ulaşım bağlantısının kolaylıkla sağlanabileceği vadilerin ve yolların varlığı kırsal yerleşimlerin kuruluşunda önemli bir etken olduğu bilinir ve bu yollar üzerinde, sahildeki antik kentlere yakın alanlarda kırsal yerleşimlerin kurulduğu görülür. Paslı da bu özellikleri taşımaktadır.

Dağlık Kilikia bölgesinde, kırsal yerleşimlerin Roma Dönemi ile birlikte artan ve Erken Bizans Dönemi'nde de devam eden varlığı tespit edilmiştir. Bu yerleşimler içerisinde tespit edilen mezarlar ve mezar anıtları, yerleşimlerin kullanımda oldukları dönemler hakkında tarihlendirme kriteri yaratırlar. Dağlık Kilikia bölgesinde, benzer kırsal yerleşimlerde tespit edilen mezarlar M.S. 2 yüzyılın ikinci yarısından sonra bu tür kırsal yerleşimlerin etkin olduklarına işaret etmesi nedeniyle önemlidir²⁷. Paslı'da tespit edilen mezarlar da bu tarihleri desteklemektedir. Yerleşimdeki lahitlerin Roma Dönemi'ne tarihlenmeleri gerektiği konusunda tartışmalara yukarıda değinilmiştir. Podyumlu anıt mezarın tarihlenmesi ise çiftlik evi için önemlidir. Çünkü mezarın sahip olduğu duvar işçiliği ile çiftlik evinin duvar işçiliği birbirinin aynıdır. Her ikisinde de duvarı oluşturan blokların kenarlarında bir çerçeve yaratacak şekilde düzeltildiği, buna karşın ortadaki bölümün dışı tarak kullanılarak pürüzlü görünüme sahip olmasının sağlandığı görülür. Bu, yapıların aynı süreçte inşa edildiğini düşündürmektedir ve mezar anıtı için önerilen M.S. geç 2-erken 3 yüzyıl tarihi çiftlik evinin kullanımda olduğu dönem hakkında da fikir sağlamaktadır.

²⁷ Aydınöglü 2010a, 256-257.

Konutlar, Çeşmeler, Sarnıçlar

Paslı'da yaklaşık olarak 50-60 konutun varlığı izlenebilmektedir. Bunlar yerleşimin kuzey yamaçlarında ve surun içindeki alanda yer almaktadırlar, ancak tahribat bu konutların planlarının anlaşılmasına imkan sağlamaz. Yerleşimin bir planlamaya sahip olduğu, kuzey yamaçlardaki konutlar arasında izlenebilen taş döşeli sokağın varlığından ve yamaçlardaki kayalara oyulmuş merdivenlerden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yüzeydeki konutların yerleşimin son kullanım evresine ait oldukları düşünülmelidir ve Hellenistik ve Roma Dönemi konutlarının bunlar arasından ayrılabilmesi mümkün olmamaktadır²⁸. Ancak, bazı konutların kapı lentoların üzerinde haç kabartmalarının bulunması tarihleyici bir kriterdir. Bununla birlikte, bazı konutların kapı lentoları üzerinde Olba sembollerinin varlığı da görülmektedir²⁹ (fig. 20). Ayrıca, duvarları oluşturan taşların oturma düzlemlerinin işlenmesi ve benzer duvar örgü tekniklerine sahip olması açısından bazı konutların çiftlik evi ile benzerliklerin olması dikkat çekicidir.

Yerleşimde araziye yayılmış şekilde çok sayıda sarnıç da tespit edilmiştir. Dağlık Kilikia bölgesindeki kırsal yerleşimlerin, organize bir su destek sistemine sahip olmadıkları görülür ve su ihtiyaçlarını yerleşimin içine dağılmış çok sayıda sarnıç ve kuyu ile karşıladıkları anlaşılmaktadır. Gerçekleştirdiğimiz araştırmalarda bu sarnıçlara su sağlayan herhangi bir yapılanmanın tespit edilememiş olması, bunların yağmur suyuyla beslenediklerine işaret eder. Bazı örneklerde evin çatısında biriken suyun sarnıç içine aktığı tespit edilmiştir. Bölgenin dağlık bir coğrafyasının olması, sarnıçların her yere yapılabilmesine izin vermiştir. Yerleşimdeki sarnıçların arazinin kayalık yapısından faydalanılarak anakayaya oyularak oluşturuldukları anlaşılır. Paslı'da çok sayıda kuyu tipli sarnıç tespit edilmiştir. Bunlar, genellikle yuvarlak formda, yaklaşık 1-1.5 metre ağız çapına sahip ve aşağıya doğru genişleyerek derinleşen sarnıçlardır (fig. 21). Ölçülebilen derinlikleri genellikle 2 metre civarındadır. Ayrıca, anakayaya kare ya da dikdörtgen formda oyulmuş sarnıçlar da yerleşimde bulunmaktadır. Bölgedeki kırsal yerleşimlerde görülen en yaygın sarnıç formu olduğu tespit edilen bu sarnıçlar farklı boyutlara sahiptirler ve bununla bağlantılı

²⁸ Bölgedeki yerleşimlerin en önemli problemlerinden biri, dönemler boyunca sürekli iskan görmeleri ve bu sebeple çok net kriterler olmadığı sürece yapıların tanımlanamamasıdır. Ayrıca yoğun tahribat ve maki bitki örtüsünün varlığı da tanımlamayı zorlaştıran unsurlardır.

²⁹ Olba sembolleri olarak bilinen bu bezemelerin bölgede Hellenistik Dönem özelliği olduğu bilinir, Durugönül 1998, 85. Bununla birlikte Roma Dönemi'nde kullanımlarının devam ettiği de görülür, Mackay 1968, 114.

olarak da üst yapılarında farklılıklar görülür. Yerleşimdeki örneklerden biri kuzey yamaçlarda konutların arasında yer alır (fig. 22). Sarnıç dikdörtgen formdadır, 2,5x3 m boyutlarında ve 2,5 m derinliğindedir. Üzerine çapraz olarak yerleştirilen kesme blok taşlarla üçgen çatılı görünümüne sahiptir. Benzer formdaki bir diğer örnek ise daha büyük boyutludur ve çiftlik evinin içinde yer almaktadır. Sarnıç, evin avlusuyla bağlantılı şekilde anakayaya inşa edilmiştir. Üst yapısını oluşturan bloklar, tonoz oluşturacak şekilde yerleştirilmişlerdir. Bu örnekte tonozu oluşturmak için büyük blok taşlar kullanıldığı dikkati çeker ve bunlar sarnıcın kenarında anakayaya açılan yuvalara yerleştirilmişlerdir (fig. 19).

Çeşmeler ise yerleşimdeki dikkat çekici yapılanmalardır. Bunlardan biri çiftlik evinin avlusundaki sarnıcın önüne kemerli bir niş şeklinde anakayaya oyularak inşa edilmiştir (fig. 19). Bu niş, arkasındaki sarnıçla bir delik aracılığıyla bağlantılıdır. Anakayaya oyulan bu nişin sahip olduğu kemerin üç *fascia*'lı profillendirilmesi dikkat çekicidir ve bunun bir çeşme olarak kullanıldığı görülmektedir. Benzer bir diğer kemerli niş de yerleşimde tespit edilmiştir ve kemerinin sahip olduğu üç *fascia*'lı profil özelliği diğer örnekle büyük benzerlik taşır (fig. 23). Bu nişin de bir evin avlusunda yer aldığı ancak anakaya kullanılarak değil kesme taşlarla örülerek yapıldığı görülmektedir. Nişin içinde bir sarnıç yer almaktadır ve bunun kuyu şeklinde anakayaya oyularak yapıldığı görülür. Kemerli niş ise bunun tam üzerine inşa edilmiştir ve aynı zamanda burada varolan bir duvarın bir parçası olduğu görülür ve hemen yanında bir kapı yer almaktadır. Kemerin profilli payeler üzerinde yer aldığı ve bu payelerin üzerinde üç *fascia* ile profillendirilmiş kesme taşlardan kemerin oluşturulduğu görülür. Kemerin arkası ise, duvarı oluşturacak şekilde taşlarla örülmüştür. Bu kemerli nişin bir çeşme olduğu anlaşılmaktadır ve altında bulunan sarnıcın vurgulandığı görülür.

Bölgede sarnıçların önünde farklı formlarda çeşme olarak nitelendirilebilecek yapılanmalar tespit edilmiştir. Ancak bu formda başka örnek bilinmez. Bununla birlikte kemerli nişin sahip olduğu profil özellikleri başka yapılardan bilinir. Bu tip kemerli yapılanmaların bölgedeki tapınak mezarların ön cephelerinde yer aldığı görülür. Kanytella'daki iki tapınak mezarın ön cephelerindeki kemerin benzer şekilde üç *fascia*'lı profile sahip olması bu geleneğin bölgedeki varlığına işaret eder³⁰. T6 mezarı için gerek

³⁰ Durukan 2005, 109, 115, fig 4 ve 10.

üzerindeki yazıttan gerekse de bölgedeki diğer mezarlardan yola çıkarak M.S. 2 yüzyılın ikinci yarısı tarih olarak önerilmektedir³¹. Benzer şekilde, T12 mezarı için sahip olduğu özellikleri açısından M.S. 2-erken 3 yüzyıl tarihleri önerilmektedir³². Bu tür kemerlerin bölgede aedicula mezarlarda da kullanıldıkları görülür. Paslı'daki aedicula mezar böyle bir örnektir ve bu mezarların M.S. 2 yüzyılın ikinci yarısından sonra bölgede görülmeye başladığı yukarıda tartışılmıştır. Bununla birlikte İsrail'deki Shivta'da bulunan bir örnek bu çeşmelerin başka bölgelerdeki varlığını kanıtlar. Buradaki Bizans Dönemi örneği, bir sarnıcın üzerinde 145 cm. yüksekliğinde korunmuş bir kemerdir ve kemerin ortasındaki küçük deliklerin, sarnıçtan su çekilmesi için gerekli makara sistemine ait olduğu önerilir³³.

Kale Yerleşimden Kırsal Yerleşime Paslı'nın Gelişim Süreci

Paslı'da tespit edilen arkeolojik kanıtlar yerleşimin Hellenistik Dönem'de başlayan ve Bizans Dönemi'nde de devam eden bir iskana sahip olduğunu kanıtlar. Yerleşimdeki sur ve kule, yerleşimin Olba Territoriumundaki Hellenistik Dönem savunma ve yerleşim sisteminin bir parçası olduğunun kanıtıdır. Benzer çok sayıda yerleşim bölgede görülür; bunlar kurulu oldukları akropol konumları, antik yol rotaları üzerinde olmaları, surlarla çevrili olmaları ve kulelere sahip olmaları gibi ortak özellikler taşırlar ve bu özellikleriyle savunma (garnizon) amaçlı yapılanmalardır. Paslı ile aynı rota üzerinde bulunan Takkadın yerleşimi de benzer özelliklere sahiptir ve bu rota üzerinde vadinin karşısında başka Hellenistik Dönem yerleşimleri de bilinmektedir. Olba Territoriumunda örneği görülen bu türden, kendi aralarında bir ağ oluşturan savunma sistemlerine Hellen anakarasında M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren rastlanır. Bunlar garnizon-kale olarak bilinen, genellikle bir akropolis üzerinde bulunan ve bir surla çevrili olan alanlardır³⁴. Bunların, buldukları bölgenin özel şartlarına bağlı olarak farklı

³¹ Tarihleme önerisi için bk. Cormack 2004, 235; Machatschek 1967, 109. Equini Schneider'in mezarın sahip olduğu yazıtın karakterinden dolayı geç Antonin-Severuslar Dönemi'ne tarihlenmesi gerektiğini önerisi için bk. Equini Schneider 2003, 266. Durukan'ın, bu mezarın Elaiussa'daki T11 mezarı ile benzerliğine vurgu yaparak M.S. 130-150 yıllarına tarihlenmesi gerektiği önerisi için bk. Durukan 2009, 348.

³² Mezarın tanımını için bk. Durukan 2005, 117. Durukan'ın, sahip olduğu çatı tipi açısından bu mezarın Marcus Aurelius Dönemi'nin başlarına (M.S.160-170) tarihlenmesi gerektiği önerisi için bk. Durukan 2009, 366.

³³ Tsuk 2002, 67, fig.3.

³⁴ Lawrence 1979, 137.

işlevleri olmakla birlikte, kulelere sahip oldukları, bazen küçük kasaba ya da köylerin akropolisleri olarak hizmet verdikleri ve yollara hakim olmak, belli bir alanı çevrelemek veya savunmasını sağlamak gibi işlevlerinin olduğu bilinmektedir³⁵. Batı Anadolu'da bu tür yapılanmaların Hellenistik Dönem öncesine geri gittiği ve buldukları alanın coğrafi koşullarına göre şekillendikleri önerisi de vardır³⁶.

Bölgede Roma Dönemi ile birlikte farklı bir yerleşim düzenlemesi sürecinin başladığı görülmektedir. Bu süreçte, Hellenistik Dönem kalelerinin savunma işlevlerini kaybettikleri, bununla birlikte kırsal yerleşimlerin çoğaldıkları tespit edilmiştir. Hellenistik Dönem yerleşimlerinin de kırsal yerleşimler olarak iskan görmeye devam ettikleri bilinir³⁷. Bölgedeki araştırmalar özellikle M.S. 2. yüzyıldan itibaren kırsal yerleşimlerin sayılarının hızla arttığına dair kanıtlar sağlamaktadır. Bu dönemden itibaren çok sayıda çiftlik, atölye, köy ve bunların içlerinde barındırdıkları mezar gibi arkeolojik kanıtların varlığı tespit edilir³⁸.

Paslı'da bu sürece uygun bir değişimin yaşandığı görülmektedir. Tespit edilen veriler, M.S. 2. yüzyıldan itibaren, Paslı'nın sahip olduğu kırsal karakteri takip etmemize imkan sağlar. Yerleşimde görülen çok sayıda mezar, burasının Roma Dönemi'nden itibaren kullanımının devam ettiğini gösterir. Yerleşimdeki lahit mezarlar ve bunların üzerinde yeralan bezemelerden elde edilen tarih M.Ö. 2. yüzyılın ortası ile M.Ö. 3. yüzyıl ortaları arasındaki döneme işaret etmektedir. Benzer şekilde, aedicula mezarlar için 2 yüzyıl ikinci yarısı ve podyumlu mezar için geç 2-erken 3 yüzyıl tarihinin öne çıkması da yerleşimin bu dönemlerde iskan gördüğünün kanıtlarıdır.

³⁵ Winter 1971, 43.

³⁶ Doğer – Gezgin 1998, 12. İonia ve Aiolis bölgesindeki bu Pers savunma yapılanmasının özelliklerini belirleyen Gezgin, akra-garnizon ve khora-garnizon olmak üzere iki temel savunma yapılanmasının olduğunu belirtir, Gezgin 2001, 186. Karia bölgesi örnekleri için bk. Marchese 1989, 74; McNicoll 1997, 45. Lykia bölgesi örnekleri için bk. Akşel – Kolb 1995, 120; Akşel 1993, 53.

³⁷ Son dönem araştırmalarında Korykos'un yakın civarında çok sayıda küçük çiftlik ve bunların sahip olduğu atölye ve üretim donanımları tespit edilmiş olması, bölgedeki Hellenistik Dönem'deki tarımsal üretimin ve organizasyonun varlığına ait en erken arkeolojik kanıtlar olması açısından önemlidir, bk. Aşkın 2010, 36-40. Ayrıca, bölgede sürdürdüğümüz arkeolojik yüzey araştırmalarında benzer örnekleri tespit etmiş olmamız, bölgede savunma mimarisini dışında Hellenistik Dönem kırsal mimarisinin varlığına işaret etmektedir. Ayrıca Hellenistik Dönem mimarisinin parçası olan kulelerin sahip oldukları savunma işlevlerinin yanı sıra, tarım arazilerine hakim noktalarda olmaları ve yanlarında ek binalarla birlikte üretime yönelik yapılanmalar içermeleri sebebiyle tarımsal etkinlikler için de kullanıldıkları önerisi için bk. Durugönül 1998, 197.

³⁸ Aydınöglü 2010a, 254 vd.

Yerleşimdeki çok sayıda zeytinyağı atölyesi ve üretim donanımı, buradaki büyük boyutlu üretim etkinliklerine işaret eder ve yerleşimin kırsal kimliğine vurgu yapar. Bölgedeki çiftliklerin hepsinde tespit edilen üretim donanımları, M.S. 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başıyla birlikte artarak devam eden bir üretim sürecinin varlığını destekler³⁹. Buradaki 'çiftlik evi' de bu fikri destekler. Paslı'daki çiftlik evi Roma Dönemi ve sonrasında, yerleşimin özel bir mülk olarak kullanımının olduğunu gösterir. Yerleşim bir çiftliğin bütün özelliklerini içinde barındırır. Su ihtiyacı sarnıçlarla sağlanır. Evler arasında dar sokaklar vardır ve düzenli bir cadde yoktur. Bölgedeki diğer çiftliklerde görüldüğü gibi Paslı'da da çok sayıda lahit ve anıtsal mezarlar vardır. Özellikle podyumlu anıt mezar, sahip olduğu özellikleriyle bölgedeki bu tip tek anıttır ve duvar tekniği açısından bey evi ile aynı olması, benzer dönemde inşa edildiklerine işaret eder⁴⁰.

³⁹ Bölgedeki üretim faaliyetlerinin M.S. 2 yüzyıl sonu-3 yüzyıl başlarından itibaren yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, öncesinde de bölgede kırsal yerleşimler olmalıdır, ancak dönemler boyu sürekli kullanım sebebiyle arkeolojik kalıntıların kendine özgü tanımlama ve tarihleme problemleri olması nedeniyle şimdilik bu dönemlerdeki kırsal yerleşimlerin varlığına ilişkin arkeolojik kanıtlar net değildir.

⁴⁰ Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen çiftlikler, Lykia, Pamphilia, Filistin, Suriye ve Afrika'daki örneklerle benzer özelliklere sahiptir. Söz konusu bölgelerde çok sayıda çiftlikle karşılaşılır. Pamphylia, Pisidia ve Lykia bölgelerinin sınırında olan Trebenna çevresinde tespit edilen çiftlikler, kentten çok uzak olmayan konumlarda bulunmaları, kente bir yol ağı ile bağlı olmaları, yakınlarında depolama ve üretim amacıyla kullanılan yapıların, mezarların bulunması gibi özellikleri açısından Dağlık Kilikia örnekleri ile benzerlik taşırlar, Mersincik, Gedeller, Neapolis, Üçtepel ve Kesseney'deki çiftliklerin içerdikleri yapılarla ilgili olarak bk. Bulut 2007a, 24. Ayrıca tarımsal alanlara hakim konumda olmaları, çiftlik evlerinin iki katlı olmaları, üst katların ikamet ve alt katlarının depolama amaçlı kullanılmaları benzerlik açısından dikkat çekicidir, Tra-benna territoriumunda yer alan, Gazelin İni'nde tespit edilen çiftlik için bk. Çevik v.d. 2007, 92; Bulut 2007b, 419. Lykia'daki çiftliklerin Geç Roma-Erken Bizans Dönem'lerinde kullanılmaları olduğu ancak bu kullanımının M.S. 3. yüzyıl ve öncesinde gittiği de önerilmektedir, Hurma köyünde tespit edilen çiftliğin tarihlemesi için bk. Çevik 1995, 42 vd. Loryma'da bir avluva ve bunun etrafında yeralan bir çiftlik evi, sarnıç ve üretim amaçlı bölümlerin olduğu çiftliğin varlığı Dağlık Kilikia örnekleriyle benzerliği açısından önemlidir, Held – Şenol 2010, 177. Filistin'de de Geç Antik Çağa ait, farklı plan tiplerine çok sayıda kırsal yerleşim tespit edilmiştir. Antik yollarla birbirlerine bağlı olan bu kırsal yerleşimlerin büyük kentlerden çok uzakta kurulmadıkları, vadi yollarını gören ve bu yollara hakim noktalarda oldukları görülmektedir. Filistin'deki çiftliklerin, etraflarında kontrol etiketleri tarım alanlarına hakim oldukları ve toprak sahibinin de ikamet ettiği çiftlik evlerini de içerdikleri bilinir. Çiftliklerin kapalı bir iç avlu etrafında kurulmuş olmaları, çiftlik evlerinin genellikle iki katlı olmaları ve alt katları tarımsal sürece hizmet ederken, üst katlarının yaşam mekanları olarak kullanılmaları, çevrelerinde sarnıçlar ve üretim donanımlarının tespit edilmesi Dağlık Kilikia bölgesi örnekleriyle benzer olmalarına yol açar ve Filistin'deki örneklerin M.S. 4. yüzyıl ile 7. yüzyıl aralığında kullanıldıkları bilinir, Hirschfeld 1997, 50 vd.

Bölgedeki kırsal yerleşimlerin varlıklarını Erken Bizans Dönemi'nde de sürdürmesi ya da bu dönemde yeni birçok yerleşimin kurulmuş olması, önceki dönem kalıntılarını tahrip etmiştir ve bu olgu bazı durumlarda yerleşimlerin sadece son kullanım evreleriyle değerlendirilmesi yanlışını doğurmuştur. Bununla birlikte Paslı'da da Erken Bizans Dönemi yerleşimine işaret eden çok sayıda mezar ve kalıntının varlığı da tespit edilmiştir. Bölgede Hıristiyanlık dininin yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte M.S. 4. yüzyılın son çeyreğinden itibaren, önceki dönemlerde yapılan lahitlerin üzerlerine haç motifleri ya da bir yazıt eklenerek yeniden kullanıldıkları gözlenmektedir ve bu durum Roma Dönemi çiftliklerinin Erken Bizans Dönemi'ndeki kullanımlarının kanıtı olarak karşımıza çıkarlar. Çiftliklerdeki konutlar ise, yapımlarında kullanılan malzemeleri, basit planları ve içlerinde küçük mekanlar barındırmaları gibi özellikler sebebiyle Kuzey Suriye kırsal konut mimarisi ile yakın benzerlikler gösterir, bu nedenlerle de 4.-7. yüzyıllar arasına tarihlenmesi gerektiği önerilir⁴¹. Paslı'nın sahip olduğu kalıntılar da bu fikri destekler. Paslı'daki yerleşimin hangi döneme kadar devam ettiği konusunda veri elde etmek zordur ancak bölgedeki diğer kırsal yerleşimler için yapılan önerilerin Paslı için de geçerli olduğu düşünülmelidir. Bölgedeki kırsal yerleşimler içerisinde kiliselerin tespit edilmesi ve bunların sahip olduğu yapısal ve dekoratif öğeler bu yerleşimlerin Orta Bizans Dönemi'nde kullanımda olduklarına işaret eder⁴².

Paslı'nın sahip olduğu coğrafi şartların yerleşim düzenlemesinin şekillenmesinde ve yerleşimin kırsal bir karakter kazanmasında rol oynadığı anlaşılmaktadır. Yerleşimin kurulu olduğu yer vadi kenarında ve sahilden iç bölgelere giden yol rotası üzerindedir⁴³. Bu konumun, bölgedeki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesini etkileyen ana şartlardan biri olduğu ve dönemin kale yerleşimleri için bu tür vadi kenarındaki akropol

⁴¹ Eichner 2011, 475.

⁴² Aydınöğlu 2010a, 256. Elaiussa Sebaste'de gerçekleştirilen kazılarda, yerleşimin Kilikia bölgesi kıyılarındaki Arap işgalleriyle bağlantılı olarak M.S. 7 yüzyıl ikinci yarısından itibaren kesintiye uğramış olmasının anlaşılması da benzer bir süreçte işaret etmesi açısından önem taşımaktadır, bk. Equini Schneider 2008, 18-19.

⁴³ Paslı, buradaki Yenibahçe Deresi vadisi üzerinde kuruludur. Bu vadinin her iki yakası da önemli antik yol rotaları üzerinde yer almaktadır. Paslı ile aynı hat üzerinde yaklaşık 1,5 km. kuzeyde Takkadın antik yerleşimi vardır ve bu yerleşim de vadiye hakim bir noktada, tepelik bir konuma sahiptir. Vadinin kuzey ucunda ise Meydan Kale yer almaktadır. Benzer şekilde, vadinin batı kenarında da çok sayıda yerleşimin varlığı bilinmektedir.

konumun tercih edildiği bilinmektedir. Bölgenin sahip olduğu sahil ve iç bölgeler arasında ulaşım imkanı tanıyan vadilerin varlığı Hellenistik Dönem sonrasında da yerleşim düzenlemelerini etkilemiştir. Bu vadilerin üzerlerinin ve içlerinin dönemler boyunca yol olarak kullanıldığına dair çok sayıda arkeolojik ve epigrafik kanıt tespit edilmiş olması önemlidir⁴⁴. Bölgedeki kırsal yerleşimlerin de bu yolların etrafında geliştikleri ve iç bölgelerdeki ürünleri sahile taşımak için bu avantajı kullandıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, sahildeki antik kentlerin khora'larında çok sayıda kırsal yerleşimin yer aldığı ve Paslı'nın da sahip olduğu özellikleriyle sahildeki Korasion'un khora'sındaki kırsal yerleşimlerden biri olduğu anlaşılmaktadır (fig. 1).

⁴⁴ Bölgede Roma Dönemi'nde geniş yayımlı bir yol ağı inşa edildiğine dair kanıtlar vardır. İç bölgelerdeki üretimin sahile indirilebilmesi için, buralarla sahil arasında bir yol ağının kurulduğu ve bu ağın Vespasianus, Hadrianus, Septimus Severus, Caracalla, Macrinus, Severus Alexander, Maximianus, Konstantinus ve Valentinianus Dönem'lerinde yenilendiği bilinmektedir. Özellikle, İ.S.197 yılında, Severus'un doğudaki kuvvetleriyle bağlantıyı sağlamak için Olba civarındaki yolları kullandığı bilinmektedir. MacKay'e göre bu belki de 'Kilikia Kapısı'na alternatif bir doğu rotası yaratmak için de yapılmış olabilir, MacKay 1968, 117.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Akyel 1993 Akyel, İ., “The Settlement on Cuma Tepesi”, bk.: F. Kolb (ed.), Die Siedlungskammer von Kyaneai, Asia Minor Studien 9, Lykische Studien 1, Bonn, 53-55.
- Akyel – Kolb 1995 Akyel, İ. – F. Kolb, “The Settlement on Düzkale Tepesi and its Tomb”, bk.: F. Kolb (ed.), Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien. Bericht über die Kampagne, Asia Minor Studien 18, Lykische Studien 2, Bonn, 119-150.
- Alföldi-Rosenbaum 1980 Alföldi-Rosenbaum, E., The Necropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia (Isauria), Wien.
- Aşkın 2010 Aşkın, E., “Antik Çağda Korykos’taki Zeytinyağı ve Şarap Üretimine Yönelik Yapılanmalar ve Bunların Yerleşim Düzenlemesi İçerisindeki Yeri” bk.: Ü. Aydınöğlu – A.K. Şenol (ed.), Olive Oil and Wine Production in Anatolia During the Antiquity, Proceeding of the Int. Semp. in Mersin-Turkey, 06-08 November 2008, İstanbul, 2010, 33-52.
- Atila 1980 Atila, İ.A., “Likya Lahitleri”, Arkeoloji ve Sanat 8-9, 21-28.
- Aydınöğlu 2009 Aydınöğlu, Ü., Dağlık Kilikia Bölgesinde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları, İstanbul.
- Aydınöğlu 2010a Aydınöğlu, Ü., “The Farms in Rough Cilicia in the Roman and Early Byzantine Periods” Adalya XIII, 243-282.
- Aydınöğlu 2010b Aydınöğlu, Ü., “Olive Oil Production in Rough Cilicia: Production Installations- Settlement Patterns- Dating”, bk.: Ü. Aydınöğlu – A.K. Şenol (ed.), Olive Oil and Wine Production in Anatolia During the Antiquity, Proceeding of the Int. Semp. in Mersin-Turkey, 06-08 November 2008, İstanbul, 2010, 1-17.
- Aydınöğlu – Çakmak 2011 Aydınöğlu, Ü. – Ü. Çakmak, “A Rural Settlement in the Rough Cilicia-Isauria Region: Karakabaklı”, Adalya XIV, 2011, 71-105.
- Aydınöğlu 2012 Aydınöğlu, Ü., “Kanytella Nekropolisi: Yeni Buluntular Işığında Bir Değerlendirme”, Adalya XV, 129-158.
- Bulut 2007a Bulut, S., “Beydağları Çiftlik Yerleşimleri ve İşlikler”, Silifke Müzesi Konferansları 2005-2006, 23-33.
- Bulut 2007b Bulut, S., “Gazelin İni: Trebenna Territoriumundan Bir Çiftlik Evi”, Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazılar Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağanı (ed. B. Can – M. Işıklı), 417-431, İstanbul.
- Cormack 1996 Cormack, S., “The Roman-Period Necropolis of Ariassos, Pisidia”, AnatSt XLVI, 1-25.
- Cormack 2004 Cormack, S., Space of the Death in Roman Asia Minor, Wien.
- Çevik 1995 Çevik, N., “Antalya-Hurma Köyünde Bir Çiftlik Yerleşimi”, Lykia 2, 39-61.

- Çevik 1997 Çevik, N., "An Olive Oil Production Center in Pamphylia: Lyrboton Kome", *Lykia* 3, 79-101.
- Çevik v.d. 2007 Çevik, N.- Bulut S.- Kızıgüt İ. - Akyürek E., "Bey Dağları 2005" *AST* 24, 2007, 85-98.
- Doğer – Gezgin 1998 Doğer, E. – İ. Gezgin, "Arkaik ve Klasik Dönemde Smyrna'nın Dış Savunması Üzerine Gözlemler", bk.: (ed.) II. Uluslararası İzmir Sempozyumu Tebliğler (ed. N. Ülker), 7-29, İzmir.
- Durugönül 1998 Durugönül, S., *Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien, Eine Untersuchungen zu den archäologischen Hinterlassenschaften im Olbischen Territorium, Asia Minor Studien* 28, Bonn.
- Durukan 2005 Durukan, M., "Monumental tomb forms in the Olba region", *AnatSt* 55, 107-126.
- Durukan 2006a Durukan, M., "Doğu Dağlık Kilikia'da Mezarlar Üzerinde Görülen Bazı Semboller", *Adalya* 9, 63–82.
- Durukan 2006b Durukan, M., "Doğu Dağlık Kilikia'da (Olba Bölgesinde) Bulunan İki Yeni Mezar Anıtı", *TÜBA-AR IX*, 125-138.
- Durukan 2009 Durukan, M., "Chronology of the Tempel Tombs in Rough Cilicia", *BYZAS* 9, 343-370.
- Eichner 2011 Eichner, I., *Frühbyzantinische Wohnhäuser In Kilikien, Baugeschichtliche Untersuchung zu den Wohnformen in der Region um Seleukeia am Kalykadnos, Germany*.
- Equini Schneider 2003 Equini Schneider, E., "Some Consideration on Elaiussa's North Eastern Necropolis", *OLBA VII*, 2003, 261-273.
- Equini Schneider 2008 Equini Schneider, E., *Doğu ile Batı Arasında Bir Liman Kenti Elaiussa Sebaste, İstanbul*.
- Er Scarborough 1998 Er Scarborough, Y., "Dağlık Kilikia-Lamotis Mezarları", *OLBA I*, 75-85.
- Fraser 1977 Fraser, P.M., *Rhodian Funerary Monuments*, Oxford.
- Gezgin 2001 Gezgin, İ., "Defensive Systems in Aiolis and Ionia Regions in the Achamenid Period", bk.: T. Bakır – H. Sancisi Weerdenburg (ed.) *ACHAMENID ANATOLIA, Proceedings of the First International Symposium on Anatolia in the Achamenid Period, Bandırma 15-18 August 1997, Leiden, 2001*, 181-187.
- Held – Şenol 2010 Held, W. – A.K. Şenol, "'Rhodian Wine' From Karia The Production Of 'Rhodian Wine' On The Karian Chersonesos in The Hellenistic Period" bk.: Ü. Aydınöglü – A.K. Şenol (ed.), *Olive Oil and Wine Production in Anatolia During the Antiquity, Proceeding of the Int. Semp. in Mersin-Turkey, 06-08 November 2008, İstanbul, 2010*, 175-184.
- Hild – Hellenkemper 1990 Hild, F. – H. Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, *TIB* 5, Wien.

- Hirschfeld 1997 Hirschfeld, Y., "Farms ad Villages in Byzantine Palastine", DOP 51, 33-71.
- Kırdemir Diler 2001 Kırdemir Diler, N., "Silifke Müzesindeki Büst Bezemeli Yuvarlak Sunaklar", Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi 2, 67-72.
- Lawrence 1979 Lawrence, A.W., Greek Aims in Fortification, Oxford.
- Machatschek 1967 Machatschek, A., Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien, Wien.
- Mackay 1968 MacKay, T.S., Olba in Rough Cilicia, Michigan.
- Marchese 1989 Marchese, R., The Historical Archaeology of Northern Caria, A Study in Cultural Adaptations, BAR Int. Ser. 536, Oxford.
- McNicoll 1997 McNicoll, A.W., Hellenistic Fortifications From the Aegean and to Euphrates, Oxford.
- Mörel 2010 Mörel, A., Dağlık Kilikia Bölgesinde Özköy Antik Yerleşimi: Arkeolojik Buluntular, Bölgesel Yerleşim Düzenlemesi ve Organizasyon Açısından İncelenmesi, (Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin.
- Özbay 2010 Özbay, A., Doğu Dağlık Kilikia'da Kırsal Yerleşimlerde Tespit Edilen Yuvarlak Sunaklar, (Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin.
- Sayar – Siewert – Taeuber 1993 Sayar, M.H. – P. Siewert – H. Taeuber, "Doğu Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1992", AST 11, 137-160.
- Sayar 1994 Sayar, M. H., "Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993", AST 12, 39-60.
- Söğüt 2005 Söğüt, B., "Tombs with Monumental Columns in the Olba Region", OLBA XI, 103-154.
- Şahin 2009 Şahin, H., "Doğu Dağlık Kilikia Kentlerinin Territoriumları, Yerleşme Türleri ve Değişimleri", Colloquium Anatolicum VIII, 257-289.
- Tırpan 1994 Tırpan, A., "Tracheia'da Polygonal Taş Örgülü Duvarlar", TürkTKB 11, 405-424.
- Tsuk 2002 Tsuk, T., "The Water Supply System of Shivta in the Byzantine Period" bk.: C. Ohlig – Y. Peleg – T. Tsuk (ed.), Cura Aquarum in Israel, Proceedings of the 11th Int. Conference on the History of Water Management and Hydraulic Engineering in the Mediterranean Region Israel 7-12 May 2001, Siegburg, 2002, 65-80.
- Uğurlu 2003 Uğurlu, E., "Sarcophagi in the necropoleis of Andriake Near Myra (Lycia)", JRA 16, 355-366.
- Yılmaz 1994 Yılmaz, H., "Überlegungen zur Typologie der Lykischen Sarkophage", Lykia 1, 42-51.
- Winter 1971 Winter, F.E., Greek Fortifications, Toronto.
- Wujewski 1991 Wujewski, T., Anatolian Sepulchral Stelae in Roman Times, Poznan.

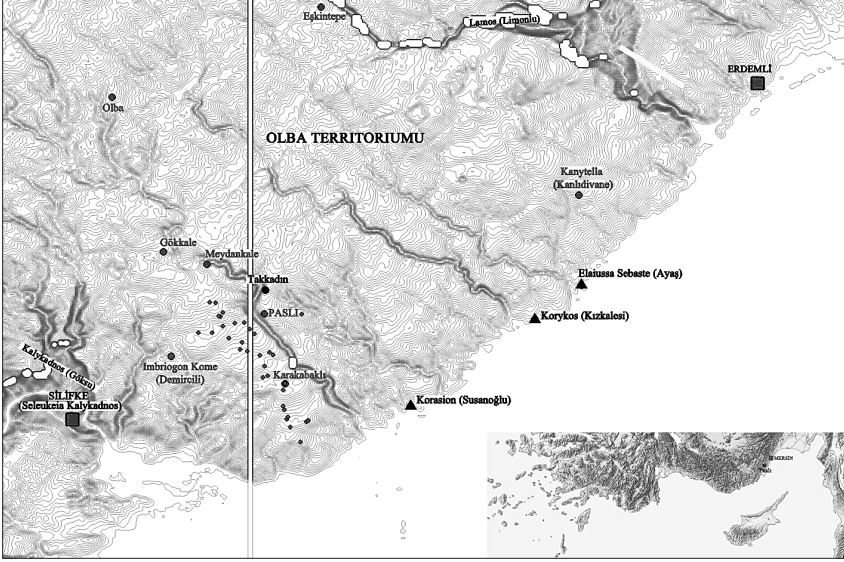

Fig. 1 Paslı'nın Konumu

Fig. 2 Paslı'nın Vadi Kenarındaki Konumu

Fig. 3 Hellenistik Dönem Sur Duvarı

Fig. 4 Hellenistik Dönem Sur Duvarı Üzerindeki Kule

Fig. 5
Aedicula Mezar

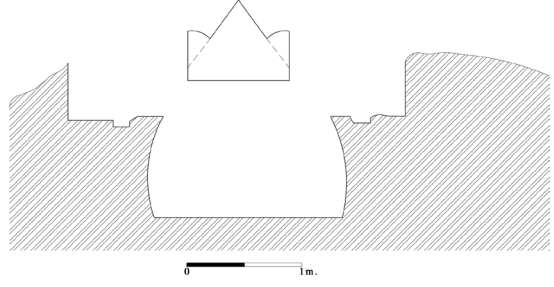

Fig. 8
Chomosorium Kesit Çizim

Fig. 6 Hyposorionlu Lahit Mezar

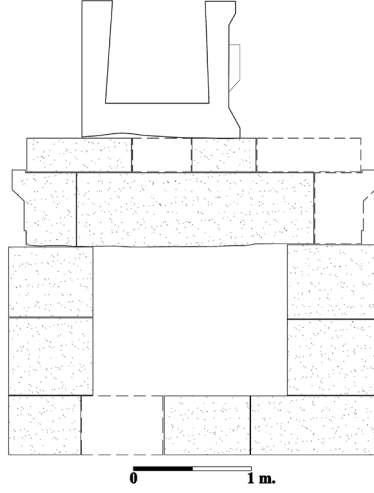

Fig. 7
Hyposorionlu
Lahit Mezar
Çizim

Fig. 9 Üzerinde Kabartmalar Bulunan
Chomosorium

Fig. 10 Büst Bezemeli Kaya Lahti

Fig. 11
Podyumlu Anıt Mezar
Ön Cephe

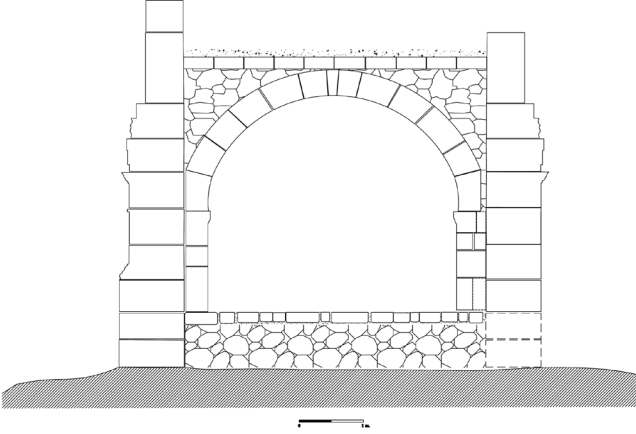

Fig. 12
Podyumlu Anıt Mezar
Kesit Çizim

Fig. 13
Podyumlu Anıt Mezar
Güney Cephe

Fig. 14
Podyumlu Anıt Mezar
İç Kemer Yapısı

Fig. 15
Atölye

Fig. 16
Baskı Kollu Pres

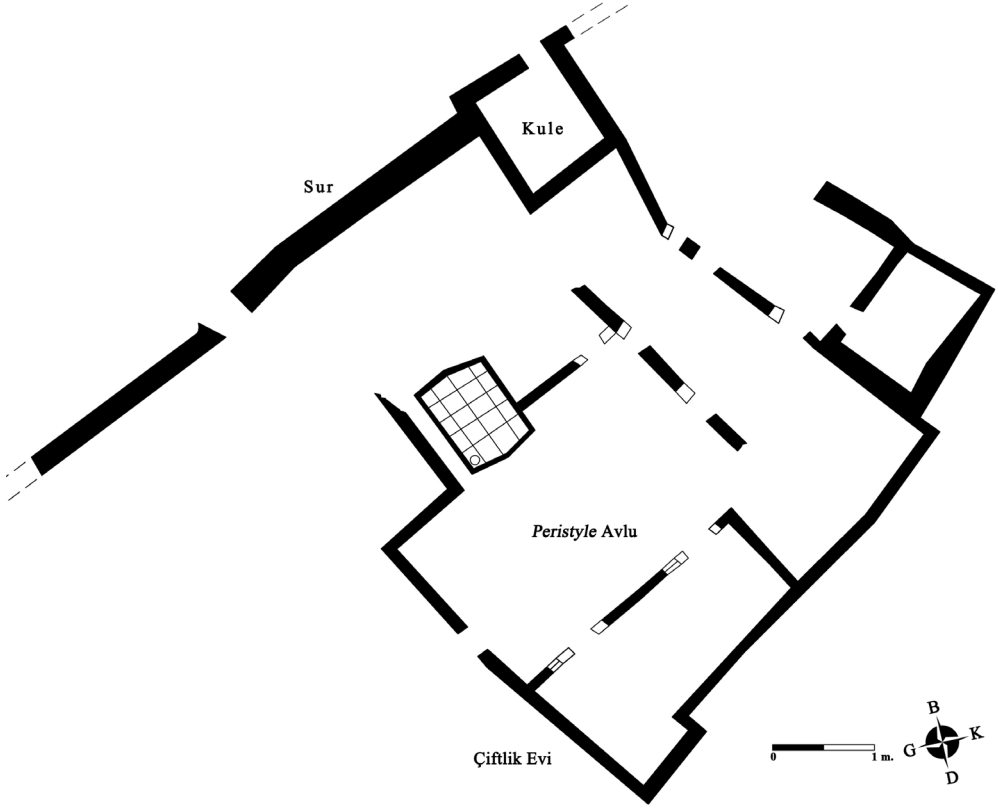

Fig. 17 Çiftlik Evi Plan Çizim

Fig. 18 Çiftlik Evi Ön Cephe

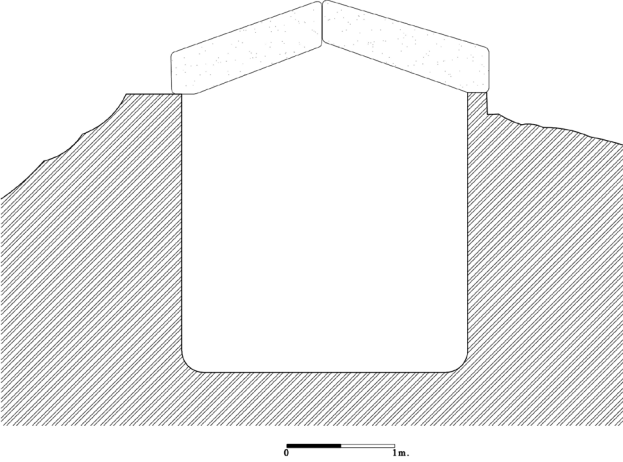
Fig. 19 Sarnıç ve Çeşme

Fig. 20 Konutlar ve Semboller

Fig. 21 Kuyu Tipli Sarnıç

Fig. 22
Sarnıç Kesit ÇizimFig. 23
Çeşme